

A vállalkozásfejlesztés gazdaságtana

A magyar kisvállalkozás-fejlesztés eszközei és szervezetei

Kállay László

Magyar Gazdaságelemző Intézet

Témák

- Beszámolók a vitákról
- Történeti áttekintés
- Jelenlegi helyzet
- A jövő

Beszámolók

- Egészítsék ki a SWOT analízis mind a négy csoportját új elemekkel!
- Állítsanak ellenérveket mind a négy csoport legalább egy elemével szemben az előadásban felsoroltak közül!
- Érveljenek az utolsó (5) állítás mellett és ellen!

Az előző előadás összefoglalója

- A magyar KKV szektor az érett átmeneti gazdaságokra jellemző képet mutatja; fejlettebb, mint a korai átmeneti gazdaságok KKV szektorai, de elmarad kevésbé fejlett nyugat-európaiaktól.
- A KKV szektor eltérő mértékben járul hozzá a foglalkoztatáshoz, a jövedelemtermeléshez, vagy az exporthoz, és nagyokhoz képest jóval alacsonyabb a tőkeintenzitása.

A magyar kis- és vállalkozások jellemzői

A tulajdonviszonyok átrendeződése

Év	Állami	Belföldi magán	Belföldi társasági	Külföldi
1992	52,1	10,2	0,0	11,4
2000	7,9	9,2	18,0	58,5

Tulajdonviszonyok

- Az állami tulajdon arányának jelentős csökkenése: a privatizáció és a magángazdaság fejlődésének együttes hatása
- Külföldi működőtőke beáramlása: magas arányú külföldi tulajdon
- Alig növekvő hazai magántulajdon

Domináns piacok

	Nincs domináns piaca	Lakosság	Belföldi vállalkozás	Közcélszervezet	Export
0	10,6	59,0	27,1	2,1	1,2
Mikro	6,8	54,0	35,1	2,8	1,3
Kicsi	14,3	32,9	46,1	3,5	3,1
Közepes és nagy	12,8	12,8	61,7	0,0	12,8

Piaci orientáció

- A kisebb vállalkozások elsősorban a lakosságnak és a belföldi vállalkozásoknak értékesítenek.
- Külpiacokon alig vannak jelen.

Részesedés a GDP termeléséből

	1998	1999	2000
0	1,2	1,2	1,1
Mikro	8,3	8,4	8,7
Kis	9,4	9,1	8,9
Közepes	18,6	18,0	17,9
Nagy	62,4	63,3	63,4

GDP/fő (ezer Ft)

	1998	1999	2000
Mikro	1 999	1 833	2 438
Kis	2 000	1 411	1 362
Közepes	1 612	2 668	1 765
Nagy	1 833	3 738	3 598
Átlag	2 208	2 751	2 589

A foglalkoztatottság változása

	1999	2000
0	17 429	3 839
Mikro	19 760	33 472
Kicsi	14 269	2 745
Közepes	-5 581	-56 604
Nagy	7 491	-5 887
Összesen	40 938	-22 351

A foglalkoztatottak megoszlása

	1998	1999	2000
0	10,7	11,2	11,4
Mikro	24,7	25,0	26,3
Kicsi	13,8	14,1	14,3
Közepes	18,8	18,3	16,5
Nagy	32,0	31,8	31,9

Foglalkoztatás

- Az új munkahelyek létrehozásában a kisvállalkozások játsszák a legfontosabb szerepet: a rendszerváltás óta az egyetlen nettó munkahelyteremtő része a gazdaságnak
- A nagyvállalkozásokban csökken a foglalkoztatottság

A vállalkozások számának megoszlása

	1998	1999	2000
0	97,1	66,0	65,1
Mikro		30,4	31,3
Kicsi	2,3	2,9	2,9
Közepes	0,5	0,6	0,6
Nagy	0,1	0,1	0,1

Az export aránya az értékesítésben

	1998	1999	2000
Alkalmazott nélküli Mikro vállalkozás	6	6	6
Kis vállalkozás	7	6	6
Közepes vállalkozás	10	8	8
Nagy vállalkozás	16	14	14
Nagy vállalkozás	33	30	32

Az export megoszlása

	1998	1999	2000
Alkalmazott nélküli	0,6	0,4	0,4
Mikro vállalkozás	4,2	3,5	3,2
Kis vállalkozás	3,8	3,4	3,0
Közepes vállalkozás	19,5	12,3	11,9
Nagy vállalkozás	72,0	80,4	81,6

Export

- Az export négy ötödét a nagyvállalkozások adják
- A kisvállalkozások piaci között az export jelentősége kicsi

Átlagos adóterhelés

(adó/árbevétel, %)

	1998	1999	2000
Alk.nélkül	0,74	0,84	1,16
Mikro	0,59	0,62	0,63
Kis	0,30	0,34	0,33
Közepes	-0,20	0,21	0,19
Nagy	-0,12	0,21	0,31
Összesen	0,05	0,30	0,34

Adókedvezmények megoszlása

	1998	1999	2000
Alk.nélkül	0,1	0,1	0,0
Mikro	0,3	0,4	0,3
Kis	1,5	1,3	0,6
Közepes	7,9	8,2	3,5
Nagy	90,2	90,1	95,6
Összesen	100,0	100,0	100,0

Adóterhelés

- A kisebb vállalkozások átlagos adóterhelése magasabb, a nagyobb vállalkozások több adókedvezményt tudnak igénybe venni.
- Az adókedvezmények döntő többségét a nagyvállalatok veszik igénybe.

Saját tőke/foglalkoztatottak

	1998	1999	
Mikro	1 488	1 689	1 987
Kis	1 115	1 189	1 243
Közepes	2 329	3 426	3 023
Nagy	7 365	9 113	11 878
Átlag	4 119	5 084	6 329

Saját tőke

- A tőkeintenzitás a vállalatmérettel erőteljesen növekszik, ami részben természetes jelenség

A KKV-k gazdasági szerepe

	KKV	Nagy
Foglalkoztatás	69	31
Árbevétel	52	48
GDP	44	56
Saját tőke	29	71
Export	25	75

Mi a probléma?

	1997	1998	1999
magas adó- és TB terhek	84	78	73
erős verseny	53	57	61
a gazdasági szabályozás	62	58	53
kiszámítatlanság, hincsi elv, megrendelés	48	45	52
tisztességtelen verseny	46	44	44
tőkehiány	40	37	37
a vevők fizetési késedelmei	30	31	30
hitelhiány	27	26	26
meglevő kapacitásainak korszerűtlensége, elavultsága	17	19	17
beszerzési nehézségek	14	16	16
munkaerőhiány	9	9	9

Vállalkozásfejlesztési helyzetkép

SWOT elemzés

- S = Erősségek
- W = Gyengeségek
- O = Lehetőségek
- T = Veszélyek

Erősségek

- A gazdasági átmenet több, mint tíz éve alatt kompetitív környezetben szerzett tapasztalatok
- Jó szakmai és javuló menedzsmentképzettség
- Rugalmasság, gyors adaptációs készség, specializáció
- Új vállalkozói generációk belépése
- A nagyvállalatokkal szembeni versenyhátrányt csökkentető vállalkozói hálózatok kialakulása

Gyengeségek

- Alacsony jövedelemtermelő-képesség és termelékenység
- Alacsony tőkeintenzitás
- Alacsony tőkefelhalmozási képesség és hajlandóság
- A hitelképes vállalkozások alacsony aránya
- A nem hatékonyan irányított, kis tőkeerejű vállalkozások magas aránya
- Az infokommunikáció használatának alacsony szintje és lassú terjedése és ebből adódóan a globális versenypozíció romlása

Lehetőségek

- A nemzetközi normákkal összhangban levő befektetési és üzleti klíma
- A gazdasági szolgáltatások széles spektrumának kínálata
- Fejlett és tovább fejlődő infrastruktúra
- A globalizáció kedvező hatásainak érvényesülése
- Az új gazdaság lehetőségeinek kihasználása elsősorban a termelékenység növelésére
- Közép és hosszú távon a növekvő vásárlóerő miatt bővül a hazai, a csatlakozás miatt a külföldi piac
- Adminisztratív terhek csökkentése
- Magas szintű külföldi tőkebefektetések

Veszélyek

- A nagy cégekkel szembeni versenyhátrány
- Ha a hatékonyság javulása nem elég gyors, akkor a globalizáció kedvezőtlen hatásai erősödhetnek
- A közlekedési infrastruktúra nem kellően gyors fejlődése, bizonyos helyeken leromlása
- Nemzetközi összehasonlításban magas munkaerőköltség
- Viszonylag kevés vállalkozót elérő, rossz hatékonyságú KKV-fejlesztési politikák politikák
- Magas ingatlanárak és bérleti díjak
- A jövedelemcentralizáció fokozódása, ennek révén a nemzetközi versenyképesség gyengülése.

A politika elemzésének szempontjai

- Milyen beavatkozási területeket határoz meg?
- Mi a célcsoportja?
- Milyen eszközöket alkalmaz?
- Milyen forrásokat használ fel?
- Milyen az értékelési, visszacsatolási rendszere?

A magyar kisvállalkozás-fejlesztési politika fejlődése

Mottó:

Akinek csak kalapácsa van, az hajlamos arra, hogy minden problémát szögnek lásson.

A kormányzati dokumentumok típusai

- Legjellemzőbb forma a kormányhatározat
- Törvények (KKV fejlesztés, kockázati tőke)
- Stratégia: tájékoztató jellegű, nem kötelező (1998, illetve Széchenyi-terv)
- Országgyűlési beszámoló a KKV-törvény szerint
- Miniszteri rendeletek (főleg a pályázatok kiírásáról)
- Nemzeti Fejlesztés Terv (készülőben)

Kormányzati dokumentumok 1990-1994

- 1992 – nem nyilvános kormányhatározat (nem mondjuk meg nekik, hogy fejlesztjük őket)
- 1994 – kormányhatározat: koncepció a ciklus végén, - az adó és adminisztrációs terhek csökkentése, finanszírozási feltételek javítása, képzés, vállalkozói kultúra fejlesztése

Kormányzati dokumentumok 1994-1998

- 1996 – koncepció majd kormányhatározat
 - európai minták: a EB többéves programja
 - Új elemek: statisztikai megfigyelés, üzleti infrastruktúra, Vállalkozásfejlesztési Tanács
 - Beszámolási kötelezettség: IKM a kormánynak
 - a KKV törvény megalkotásának elhatározása
- 1997 – kormányhatározat: pénzügyi hangsúlyok
 - Forrástérkép, hitelhez jutás, középvállalatok tőke-ellátottsága

Kormányzati dokumentumok 1998-2002

- 1998 törvény a kockázati tőkéről (még az előző kormány alatt előkészítve).
- Polgári lendület, stratégia külön dokumentumban
- 1999 – KKV törvény
- 2000 – a kötelező kamarai tagság megszüntetése
- 2000 – Széchenyi terv és pályázati kiírások
- 2002 – NFT

Törvény

- Definíció
- Külön célleírás létrehozása (KKC)
- A támogatható célok meghatározása
- A jogszabályok előzetes hatásvizsgálata
- Beszámolási kötelezettség (Kormány az Országgyűlésnek)

Koncepciók 1 a kezdeti szakasz 1990-től

- A magántulajdon szerepének minél gyorsabb erősítése
- A középosztály kialakulásának gyorsítása
- A privatizáció mellett a magángazdaság spontán fejlődésének előmozdítása
- Külföldi, főleg európai minták követése a vállalkozásfejlesztésben
- A vállalkozásindítás ösztönzése

Koncepciók 2 a folytatás (1995-től)

- A multikkal szembeni versenyhátrány kiegyenlítése (duális gazdaság)
- A már működő vállalkozások versenyképességének javítása
- Támogatási politika az uniós csatlakozás folyamatában

Koncepciók 3 formai újítások 2000-től

- A Széchenyi terv: egyetlen dokumentumban jelennek meg a különböző fejlesztési területek.
- A korábbiaknál lényegesen nagyobb költségvetési forrásokat allokálnak
- Nem kompatibilis az Unió programozási elveivel
- Újraelosztás-központú politika – kevés reform
- Nagyobb összegek, több forrás, olcsóbb, puhább pénzek – nem fenntartható költségvetési folyamat.

A programértékelés aranszabálya

- Aki tudja, hogy csak a felét szabad elhinni, annak amit hall, az okos.
- Aki azt is tudja, hogy melyik felét kell elhinnie, az zseni.

Azok aránya akik segítséget kaptak vállalkozásfejlesztési szervezettől

	1997	1998	1999
0	3,1	3,8	2,7
Mikro	2,3	5,4	3,2
Kicsi	3,0	6,1	6,8
Közepes	7,1	2,0	10,0
Átlag	2,8	4,9	3,5

Kihez fordulna üzleti tanácsért?

	0	1-9	10- ⁴⁹	50-
Család, ismerősök	49,8	46,7	27,5	20,5
Üzleti partnerek	36,5	39,5	43,3	44,6
Tanácsadó cégek	24,3	28,2	34,5	34,3
Szakmai szövetségek	24,8	27,3	30,3	35,7
Érdekképviselők	22,1	25,3	30,9	29,3
Bankok	17,6	11,6	15,6	50,0
Gazdasági kamarák	19,6	21,8	24,9	25,0
HVK-k	16,6	19,6	20,2	19,0
Önkormányzat	11,1	14,7	14,6	25,9

Általános tapasztalatok

- A közvetlen politikák a vállalkozások 3-5%-át érték el, ez alatta marad annak a kritikus mértéknek, ami makrogazdasági szinten érzékelhető hatást jelentene.
- A vállalkozók jobban bíznak az üzleti alapon nyújtott szolgáltatásokban, mint a „hivatásos” szervezetekben.

Kornai János

- A támogatás fogalmán belül meg kellene különböztetni a vissza nem térítendő juttatást (subsidy) és az aktív segítséget (support), az előbbit abba kell hagyni, az utóbbit hatékonyabbá kell tenni.
- Az állam ne próbálja eldönteni, hogy a gazdaság szereplői közül kik lesznek (legyenek) a győztesek és kik a vesztesek!

(Világgazdaság, 2002. október)

A KKV fejlesztés szervezetei

- Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány 1990-től
- A helyi vállalkozói központok hálózata
- OKFI elvetélt kísérlet párhuzamos hálózat kialakítására
- Kamarák (kötelező, majd önkéntes tagság)
- Érdekképviseltek (1990 előtti és új szervezetek párhuzamos működése)
- Finanszírozás ⇔

A finanszírozás szervezetei

- Hitelgarancia Rt.
- Agrár-vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány
- Regionális Fejlesztési Holding
- Magyar Export és Import Bank Rt. (EXIMBANK)
- Magyar Exporthitel Biztosító Rt. (MEHIB)
- Magyar Fejlesztési Bank Rt. (MFB Rt.)

A KKV-fejlesztés eszközei

- Az alkalmazott eszközök folyamatosan változnak.
 - A Széchenyi terv pályázati kiírásait jövőre már nem találjuk meg
 - Az eszközök belső szerkezete is átalakul
- 2002 és 2003 átmeneti évek, az NFT várhatóan 2004-től indul.

Támogatások

- Állami célelőirányzatok (GFC, KKC) pályázatai – 2000-től nagyobb volumenben, 2003-tól csökkenő támogatásokkal
- Más tárcák támogatásai (foglalkoztatási, munkahely-teremtési támogatások, műszaki fejlesztés)

Pénzügyi programok

- Kedvezményes és célzott hitelek
 - Start-hitel, E-hitel: csökkenő szerep
 - Mikrohitel (külön értékelés)
 - Kamattámogatás
- Garanciaprogramok
- Kockázati tőke – Sok hűhó semmiért? (Egy törvény, ami ott segít, ahol nem kell.)

Nem pénzügyi programok

- Az MVA alapszolgáltatásai és inkubátorházak
- Beszállítói program
- Turizmusfejlesztés

Fejlesztési eszközök: fontos problémák

- A tervezés logikája az erőforrások „leosztásából” indul ki, a vállalkozói szféra helyzetelemzése másodlagos.
- A „mit” kérdése mellett a „hogyan” legalább annyira fontos, szükséges lenne az alkalmazott eszközök reformja.

Bojár Gábor

.. A kamatcsökkentés a magyar vállalkozásokat általában a magyar gazdaság versenyképességét jobban, igazságosabban és piacszerűbben (tehát tartósabban) erősítené, mint megannyi Széchenyi-terv.

(HVG, 2002. október)

Bokros Lajos

- Abbahagyni a Széchenyi-tervet; ne az állam döntse el, melyik vállalkozó lesz sikeres. A Széchenyi-terv szellemisége az ötven évvel ezelőtti etatizmust idézi: osztogatva fosztogatás.
- Nagy az elmaradt haszon – opportunity cost.

(Élet és Irodalom, 2002. július)

Mikrohital: hatásosság, hatékonyság

- 1992-ben indult, PHARE támogatással
- Végrehajtó szervezetek: MVA és HVK-k
- Sokszor változó hitelfeltételek, 2000-tól új működési rendszer
- Összesen 17 ezer ügyfél, 19 milliárd kihelyezett hitel
- Nyártól leállt a hitelezés
- A befektetett „tőke” 40-50% veszteség

Működési öfenntartás

$$\text{Működési fenntarthatóság} = \frac{\text{Működési bevételek}}{\text{Működési kiadások} + \text{Rossz hitelek}}$$

Pénzügyi fenntarthatóság

$$\text{Pénzügyi fenntarthatóság} = \frac{\text{Működési bevételek}}{\text{Működési kiadások} + \text{rossz hitelek} + \text{források költsége}}$$

A mikrohital fenntarthatósága 1

Feltételezések	Jelenlegi	Fenntartható
Kihelyezett hitelek állománya	10000	10000
Jegybanki alapkamat	0,095	0,095
Kamatfelár	0	0,05
Átlagos futamidő (év)	2,5	2,5
Folyósítási jutalék	0,04	0
Átlagos kamatjutalék	26%	26%
Rossz hitelek aránya	0,15	0,02
Átlagos hitelméret	2500	2500
Infláció	0,055	0,055

A mikrohital fenntarthatósága 2

Számított értékek	Jelenlegi	Fenntartható
Éves kamatbevétel	950	1450
Működési bevétel reálértéken	379	853
Éves folyósítási jutalék	160	0
Éves kamatjutalék	247	377
Banki költség	192	192
Hitelveszteség	600	80
Az alapkezelőnek fizetett jutalék	150	150
Visszafizetett jutalék	15	0
Működési költségek	1334	799
A működési veszteség	955	-54
Működési fenntarthatóság	0,284	1,068

Hogyan tovább?

- A kormány ötlete: 1 milliárd bankhital állami garanciával.
- Az MVA ötlete: 2+5 milliárd juttatás az OMA számára.
- A fenntarthatóság megteremtése irányuló szándék csak szavakban van meg.
- Szervezeti erőpróba.

A KKV politika jövője

A KKV politika jövője, avagy határozottak leszünk céljaink elérésében

Miről szól az uniós csatlakozás

- Az európai integrációs folyamat válasz az Egyesült Államok gazdasági sikereire.
- Nagyobb szabad piac, intenzívebb verseny
- A verseny kedvezőtlen hatásainak kompenzálása – egyben a kedvező hatások csökkentése
- Az NFT hatása korlátozott lesz, nem innen származik a fő hozadék.

Charles Simonyi

... világszerte számtalan országot rosszul menedzselnek, néhol évtizedeken át folyik a káros gazdaságpolitikai gyakorlat. Elég, ha a dél-amerikai országok, Japán, vagy Nyugat-Európa régi és jövőbeni problémáira gondolunk.

A csatlakozás nem egy olyan ok, ami majd fellendülést, jólétet, erős gazdaságot hoz, hanem ezek a tényezők azok, ami miatt felveszik az országot az Európai Unióba.

(Figyelő, 2002. október)

A PHARE programtól a Strukturális és Kohéziós alapokig

- 2002 és 2003: átmeneti évek, a PHARE finanszírozás megszűnt, az uniós alapok még messze vannak.
- A közösségi programokban részt veszünk, de ez kis volumen.
- Az átállással kapcsolatos feladatok még nem elég világosak.
- 2004-től az Unió számára is új helyzet jön létre.

A nemzeti fejlesztési terv (NFT)

- Az 1. Célhoz tartozik az ország egész területe, legfontosabb feladat a felzárkóztatás
- Nemzeti fejlesztési tervet kell készítenünk.
- 2002. december 31-ig kell benyújtunk a Brüsszeli Bizottsághoz.
- További több hónapos egyeztetés után válik véglegessé: Programkiegészítő Dokumentumok készülnek
- 2006 végéig lesz érvényben, addig tart a jelenlegi programozási időszak.

A programozás jelenlegi helyzete

- Késésben vagyunk: 2000-től az addigi munkálatok leálltak és a Széchenyi terv került a kormányzati munka középpontjába.
- +Kormányváltás, néhány kieső hónap.
- Nem a megszokott programozási eljárást követjük: az operatív programok a helyzetelemzéssel egy időben készülnek.

Az NFT szerepe a gazdaságfejlesztésben

- 2002 és 2004 között összesen 500 + 250 milliárd forint támogatás a két alapból.
- A hazai társfinanszírozással együtt öt év alatt 1100-1600 milliárd forint fejlesztés valósulhat meg.

Az NFT Operatív programjai

- A humán erőforrások fejlesztése
- A gazdasági versenyképesség fejlesztése
- Agrár- és vidékfejlesztés
- A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése
- Regionális fejlesztés

Gazdasági versenyképesség operatív program (GVOP)

- Prioritások
- Befektetés-ösztönzés, külföldi tőke vonzása
- Kis- és középvállalkozások fejlesztése
- Turizmus
- Kutatás-fejlesztés-innováció
- Információs társadalom

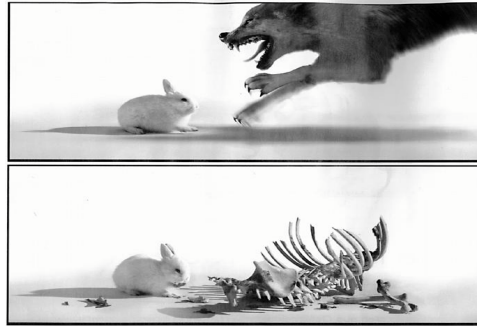
A KKV politika helye az NFT-ben

- Megjelenik önálló prioritásként
- Több más prioritás intézkedései is irányulhatnak a KKV-ra
- Évente néhány tízmilliárd forintnyi forrás válik elérhetővé a KKV prioritás intézkedéseinek finanszírozására.

A KKV prioritás intézkedései

- A KKV-k környezetének fejlesztése (elektronikus szolgáltatások fejlesztése)
- A KKV-k műszaki technológiai hátterének fejlesztése
- A vállalkozói szektor együttműködéseinek fejlesztése
- A vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése
- A KKV-k tőkepiaci helyzetének javítása

Always be ready for any surprises in life...

Összefoglalás

- Több hálózat is működik.
- Az eszközök széles spektrumot fednek le.
- A kisvállalkozás-fejlesztés a célcsoportnak csak kis részét érte el.
- A piachelyettesítő megközelítés dominál, nincs elmozdulás a fenntarthatóság felé.
- A fejlesztési politikát az uniós keretek nagy mértékben meghatározzák.

Vitakérdések

- Javasoljanak alternatív intézkedéseket az NFT KKV prioritásához!
- Tükröződnek-e kis- és középvállalkozási szektor a változásai a fejlesztési politikában?
- Milyen hatással lenne a mikrohitel fenntarthatóságára az, ha felvennék az 1 milliárd forint bankhitelt?